

Universitätsbibliothek Wuppertal

L. Annaei Senecae Tragoediae

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Amstelodami, 1662

Actus tertius

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-770](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-770)

Nec parcens animæ. Tænara, & aspero
Regnum sub domino, limen & obsidens
Custos non facili Cerberus ostio,
Rumores vacui, verbaque inania,
Et par sollicito fabula somnio.

405

aliquando notare jurgium ac dissidium, indictum melius foret. Petronium dat auctorem, apud quem sit, in *mediam noxam perfertur*. At omnes illic libri, in *mediam rixam*. Alterum Antonium: *Sæpe in conjugiu sit noxia, si nimia est dos*. Sed distinguendum: *sit noxia, si nimia est, dos*: & transiivum est, hoc sensu: *Dos, si nimia est, sæpe sit noxia sive damnosa*. Tamen *deliciæ* interpretum Arbiteri audeat corrigere, locum istum in Scaligeri sententiam, & reprehendere Gifanium, qui *noxam* pro jurgio apud bene Latinos reperiri negat. Illud forsitan Gifanium inconsultius, *noxiam* poetis tantum usitatam, qui metri causa *τὸ ἴαττε* interposuerint. Habet quippe Cicero in tertio de legibus & in Hortensio. At Seneca noster, mors, inquit, est labes corporis, quæ ab eo dividi ac separari non potest, *συνέσθη*

ἡς ἀλλοτρίων, urita loquitur: *τὸ ταυεῖν ἀλλοτρίων τὸ σὺ μὲν ἀποπέσθηξε*. Ne crabrones in me cogant, scio ipforum sermone mortem non esse *συνέσθηξε*. sed hoc vult Chorus, mortalitatem esse noxam & pestem corpori separari nesciam: sed & animæ quoque eandem pernicialem. Hoc dicit, & falso, ut scimus, non febriculoso argumento colligit. Gronovius.

404. *Tænara*,] Descensus ad inferos. Hercul. Fur. vers. 586. *Farnabius*. *Aspera*] Dicit illachrymabili regnati inferi. *Idem*.

405. *Non facili*] Non levi ingredi, unbris exire volentibus. *Id.*

407. *Rumores*] Ex eadem schola, Horatii *fabula manes*. quos esse *Neque pueri erantem*, nisi qui nondum ere lavantur. *Idem*.

408. *Somnio*.] Quod dormientes terreat ut & insperlitiosos. *Idem*.

ACTUS TERTIUS.

ANDROMACHA. SENEX. ULYSSES.

Hæctoris uxor viso territa filium in tumultu paterno abscondit, quem sagacitate sua Ulysses latebris exutum ad mortem abducit.

Andr. Quid mœsta, Phrygiæ, turba laceratis comas,
Miserumque tunicæ effuso genas 410
Fletu rigatis? levia perpeffa fumus,
Si flenda patimur. Ilium vobis modo,
Mihi cecidit olim, cum ferus curru incito

Mea

412. *Si flenda*] Levium enim dolorum fletus est, ingentium stupor. *Farn. Modo*,] Iam tandem captis. *Id.*

413. *Mihi cecidit olim*,] Vitium

versus non tolerandum. Sed contrahenda pronuntiatione prima vox, quasi esset, *Mi cecidit*. Neque enim *ma*vis: *Mihi cadit olim*. Gronovius.

414. *Mea*

Mea membra raperet, & gravi generet sono
Peliacus axis pondere Hectoreo tremens. 415

Tunc obruta atque everfa, quodcumque accidit,
Torpens malis rigensque, sine sensu fero.

Jam erepta Danaïs conjugem fequerer meum,
Nisi hic teneret. hic meos animos domat,

Morique prohibet. cogit hic aliquid deos 420
Adhuc rogare. tempus ærumnæ addidit.

Hic mihi malorum maximum fructum abstulit,
Nihil timere. prosperis rebus locus

Ereptus omnis: dira, qua veniant, habent.
Miserrimum est timere, cum speres nihil. 425

Sen. Quis te repens commovit afflictam metus?

Andr. Exoritur aliquod majus è magno malum.

Nondum ruentis Ilii fatum stetit.

Sen. Et quas reperiet, ut velit, clades deus?

Andr.

414. *Mea membra*] Mei Hectoris.
Farnabius. *Gravi*] Cum Achillis cur-
rus ter circum mœnia Troiæ raptaret
Hectorem. *Idem.*

416. *Everfa Troia concidit,*] Et
hic contra morem Senecæ modulus,
non enim fert ille jambum in quinta
regione. Duo summi viri remedium
tentarunt: alter τὸ Troia τελευτῶ-
σως accipiendum prodidit, alter in-
ferta interjectione, Troia heu concidit,
ad marginem notavit. Omen dede-
runt futuræ correctioni, quam præstat
Florentinus: Tunc obruta atque ever-
fa, quodcumque accidit, Torpens malis
rigensque sine sensu fero. Ilium mihi
olim cecidit, nimirum, cum Hector
caderet, cum circa muros traheretur:
tum ego everfa & obruta ruinis inci-
dentis mihi calamitatis, quicquid post-
ea supervenit, non sensu tanquam mi-
nus. Eleganter autem, obruta atque
everfa, quod & de homine & urbe re-
cte dicitur. Gronovius.

417. *Torpens*] Illis itaque damnis
stupens, non sentio utris excidium,
captivitatemque meam. *Farnabius.*

418. *Erepta*] Morte mihi ultro il-
lata assererem me in libertatem, nisi
hic filiulus meus retineret me in vivis.
Idem.

422. *Malorum*] Mentis securita-
tem. nihil scil. timere. *Idem.*

423. *Prosperis*] Quoniam itaque
adempta melioris fortis spe, non sunt
quibus me reservem ad secunda, obdu-
rescat animus in adversis, nec pejora
timeat. *Idem.*

425. *Miserrimum est timere,*] Ti-
mor enim, cui nihil spei admistum sic,
desperationem, malorum maximum,
gignit. nam desperans meliorem for-
tem, jacet omnino, neque se conatur
erigere: & quia illis omnibus abstinet,
quæ salutem possent adferre, nunquam
ex miseriâ eripitur. *Delvius.*

427. *Majus è magno malum*] Non-
dum attingit ἀστυν. etiam aliquid ul-
tra est. *Farnab.* Vt Terentius, *Aliud*
ex alio malum. De Homero sumptum,
κακὸν ἐν κακῷ ἀει. aut de Apollo-
nio, ὁ σὸδὸθευ ἢ κακίῳ κακόν. *Fabrit.*

429. *Vt velit,*] Si modo velit. dic
velle. *Farnabius.*

Andr. Stygis profundæ claustra, & obscuri specus 430
 Laxantur: & ne desit everlis metus,
 Hostes ab imo conditi Dite exeunt.
 Solifne retro pervium est Danaïs iter?
 Certe æqua mors est. turbat atque agitat Phrygas
 Communis iste terror. hic proprie meum 435
 Exterret animum noctis horrendæ sopor.
 Sen. Quæ visa portent, effert in medium, metus.
 Andr. Partes ferè nox alma transierat duas,
 Clarumque septem verterant stellæ jugum:
 Ignota tandem venit afflictæ quies, 440
 Brevisque fessis somnus obrepfit genis;
 Si somnus ille est mentis attonitæ stupor,

Cum

430. *Stygii profundi claustra,*] Quanto suavius Etruscus: *Stygis profunda*: & mox, ab imo conditi dite exeunt, non tumulo? Nempe *Styx* & *Ditæ* auctori nil nisi tumulus, quæ & Horatio *Plutonia domus*. Hæc igitur prima manus: illæ interpretum. Gronovius.

432. *Hostes*] Indignanter pro Hostis, id est, Achillis umbra Polyxenam sibi inferias dari petens, ut sup. Act. 2. Farnabius.

433. *Solifne retro*] Ut hæc vulgo distinguuntur, intelligere neminem causatus Scaliger, personas mutat, & hunc versum cum dimidiato sequente attribuit seni, quod secutus est Scriverius. Sed non est hæc simplex interrogatio percontantis, quod ignorat, verum est impetus animi *πυθολος π*, & saucii, variisque permotionibus affecti & flagellati: quali nusquam in tota hac scena loquitur senex. Malim itaque cum omnibus libris & Flor. Andromachæ ista relinquere, sed inclusa parenthesi, tanquam suspirium indignationis: post quod continuat institutum sermonem. Gronovius.

434. *Certe*] Cum vero æqua sit mors, non video quo minus pateat idem Troianis ab inferis iter. Farnab.

435. *Terror.*] Ab Achillis umbris injectus de Polyxena. *Idem.*

436. *Νοστήν*] *Ε'νοπίης ο'λιγ*, somnium, seu potius *ύπνο*. quod ex narratione & eventu patet. *Idem.*

437. *Quæ visa*] *Φάσμα υγ*, *όραση* vel *αληθινος υγος*. est enim de futuris, ede tua visa, quæ portent hos metus. *Idem.*

438. *Nox alma*] *Nox* veteribus Dea, testibus Orpheo, Hesiodo, Arato; hymnum illi canit Stacius 2. Thebaid. ejusque effigiem ponit Pausan. in Eliac. laudat hymno peculiari Orpheus. siderum alumna Euripidi: *O Nox* (inquit) *nigra, auroorum astrorum alumna*. Delrius. *Duas*,] Græci in tres stationes seu vigilias noctem distribuabant: Romani in quatuor; arguit autem veritatem somnii à tempore. vid. sup. vers. 116. Farnabius.

439. *Septem*] Herc. Fur. vers. 129. *Parrhasis obliquos Helice cum verteret axes.* *Idem.*

440. *Ignota*] Miseræ mihi insoluta. *Idem.*

442. *Si somnus ille*] Nisi stupor ille mentis attonitæ sit dicendus potius quasi somnus, per quem mihi apparuit hoc visum. *Idem.* Non frustra hoc additum, nam, auctore Iamblichio, lib. de mystet.

Cum subitò nostros Hector ante oculos stetit:

Non qualis ultro bella in Argivos ferens

Graias petebat facibus Idæis rates;

445

Nec cæde multâ qualis in Danaos furens

Vera ex Achille spolia simulato tulit.

Non ille vultus flammeum intendens jubar,

Sed fessus ac dejectus, & fletu gravis,

Similisque nostro, squallida obtectus coma.

450

Juvat tamen vidisse. tum quassans caput,

Dispelle somnos, inquit, & natum eripe,

O fida conjux. lateat. hæc una est salus.

Omitte fletus. Troia quod cecidit, gemis?

Utinam jaceret tota! festina. amove

455

Quo-

myster. Aegyptior. existimabant divi-
nicus immisâ visa, ad aliquid futuri
indicandum, vigilantibus; vel saltem
medio quodam modo sese habentibus,
offerti; non vero ut vulgaria somnia,
sopore gravatis. Propterea volunt apud
Homerum Odysl. 19. Penelopen Vlyssi
dicere suum illud visum, non som-
nianti sibi, sed (ut aiunt) videnti ac
palpantri accidisse; & Pindaricam Pal-
ladem Olymp. 13. Bellerophonti jam
evigilanti & cernenti frenum aureum
dare. quid sibi voluerunt igitur, qui
quo somnus profundior, hoc somnia
certiora judicant; ut Trismegistus in
Pimandro, qui se dium illud infom-
nium tum accepisse narrat, cum tali
sopore esset oppressus, quali qui ob fa-
tietatem vel defatigationem indor-
mescunt, quorum somnus non levis,
sed gravissimus esse solet; ut Homerus,
qui 2. Iliad. Agamemnoni Somnum
Deum, sopitis plane sensibus, scribit
apparuisse, ut Iamblichus eodem illo
opere, qui sententiæ etiam hujus rati-
onem reddit. Nisi fallor, ut som-
niantium somnia sepe contraria, sic
Iamblichus & Homerus de somniis se-
cum pugnancia commenti sunt. Delr.

445. Graias] Græcæ classis flammâs
inferens Troianas. Farnabius.

446. Nec cæde vastâ qualis] Flor.
cæde multa. Posles velle, inulta. Sed
& illud satis se tueret. Florus 4, 6.
Hæc quoque nisi multa fuisset, etiam ju-
sta cades haberetur. Gronovius.

447. Vera ex Achille] Patroclo A-
chillis armis induto & ab Hectore
exuto. Antist. vera & simulato. Farn.
Hæc ex Virgilio lib. 2. Aeneid. Hæc
mihi, qualis erat, quantum mutatus ab
illo Hectore, qui redit exuvias indutus
Achillis, Vel Danaum Phrygios jacu-
latus puppibus ignes. Delrius.

448. Non ille] Non ille vultus ru-
bicundus seu augustus & Majestatis
plenus. Vel oculi splendore micantes,
quos Ion Chius Herculi, Homerus
Achilli tribuit. Farnabius.

450. Nostro,] Vultui. Id. Squa-
lida obtectus coma.] Virgilius, de He-
ctore; Squallentem barbam & concre-
tos sanguine crines, Vulnereque illa ge-
rens, quo circum plurima muros Accipit
patrios — Delrius.

451. Juvat tamen vidisse.] Etiam
sic, deformem, squallidum. Farnab.

453. Depelle somnos,] Flor. Dispel-
le. An ut dispellere caliginem, tenebras.
Gronovius.

455. Utinam] Utinam ejus ruinæ
modo posito tandem & periodo non
ulterius

Quocunque nostræ parvulam stirpem domus.
 Mihi gelidus horror ac tremor somnum excutit,
 Oculosque nunc huc pavida nunc illuc ferens,
 Oblita nati, misera quæfivi Hectorem.
 Fallax per ipsos umbra complexus abit. 460
 O gnate, magni certa prognies patris,
 Spes una Phrygibus; unica afflictæ domus,
 Veterisque soboles sanguinis nimum incliti,
 Nimumque patri similis; hos vultus meus
 Habebat Hector. talis incessu fuit, 465
 Habituque talis, sic tulit fortes manus.
 Sic celsus humeris, fronte sic torva minax,
 Cervice fufam dissipans lata comam.
 O nate, serò Phrygibus, at matri citò,
 Eritne tempus illud, ac felix dies, 470
 Quo Troici defensor & vindex soli,
 Recidiva ponas Pergama, & sparfos fugâ

460

465

470

Cives

ulterius cædes grassetur. Farnabius.
 457. Tremor somnum excutit,] Sic Ovidius: Species viri turbata soporem Excutit. Flor. tamen, expulit. Gron.
 460. Fallax] Et frustra comprehensa manus effugit imago. Farnabius.
 462. Spes una] Usque ad invidiam & timorem hostium, ne superstes patris & patriæ excidium ulciscaris. Id.
 464. Hos vultus] Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat. Idem.
 468. Dissipans lata comam.] Florentius, jacta. Natura hoc affert, ut homines comati levi motu & jactatione cervicis crinem inæqualiter circumfusum & aliqua in parte conglobatum discutiant & in suum locum redigant. Nat. quæst. 1, 17. Conjugum quidem manu crinis ille, quem effundere olim mos viri fuit, attrahabatur; sed illum sibi sine ullo artificio formosi quætebant, non aliter quam jubam generosa animalia. Sic in Herc. Fur. leo rutilat jubam cervicè jactans (ubi postis dubitare, an etiam luget; & rutilat ju-

ham cervicè jacta. nam libri alii jactat, alii jactans) & apud Petronium Thefalii quadrupes solet alias quaterre jubas & Silio bellator equus excussu cervicis aptare jubas dicitur. Igitur hæc verba pronunciantur cum gestu Astyanactis mota paullum cervice comam disjicientis. Quod in puero est alacritatis signum. Hippolyto; Sic temere jacta colla perfundant coma. Sic Δωδεις τε τριχοειρες Grammaticis antiquis, οι αυρηων τρις τριχας Δις το δ' αυρηων κεισθεις. Gronovius.
 469. Serò] In subsidium & defensionem patri. Farnabius. Phrygibus, at matri cito] Particula At nulla videtur in Vossiano, meo & plerisque aliis codicibus, ut videantur eam fulcendi vel fusus gratia immisisse. Sed in optimo est: O nate sero Phrygibus, o matri cito. Gronov. Cito] Mihi enim curæ & solliciti timoris causa es. sup. 419. Farnabius.

472. Recidiva ponas Pergama,] Vitgilius est lib. 4. recidiva manu posuissent Perga-

Cives reducās ? nomen & patriæ suum,

Phry-

Pergama victis. lib. 10. Dum Latium
Tewri recidiuaque Pergama querunt.
 Est autem *recidivum*, idem quod *renatum*
 & à casu resurgens. Frustratur in
 hac voce lectores Lexicographus, qui
 audet interpretari bis capta, bis everfa
 & concidentia. Quippe & *febres reci-*
divas accipit, in quas liberati denovo
 relabuntur: easque sic dici non prop-
 prie nec ex significatione vocabuli, sed
 ex appellatione tantum, quasi *recidivo-*
rum febres, propter illos, qui in eas in-
 cidunt & post earundem depulsionem
 denovo recidunt. Quid est autem, *pos-*
suissim victis Pergama recidiva ? Nisi
 nugilus sermo, si sic intelligendus, qui
 desideret *reposuissim* vel *iterum possu-*
issim. Hoc si significaret id vocabulum,
 vel omnis causa eo abstinuisset. Ho-
 stium est, *Bis capti Phryges*: invidiam
 diis facientium, *bis capte senex*. Immo
posuissim, inquit, renovata, renascen-
 tia, ut recte Servius testatur ad lib. 10.
 solummodo id *recidivum* dici, quod
 renascitur. Vult autem id tractum ab
 arboribus, quæ sectæ repullulant. Idem
 Hidorus, & videtur id etymon mon-
 strare Mela lib. 3. cap. 6. *subinde reci-*
divis seminibus sgerem novantibus, &
 Iuvenalis, quem scribit: *recidivus pul-*
lules arcenummus. Facile enim admir-
 to sic corrigentem ex Mf. Scioppium,
 quamvis & ipse à cæsis arboribus ac
 revirescentibus deriver. Item Terul-
 lianus de *recidivo fruticare*. Sed hæc
 est bene dicuntur, tamen qui colligunt
 id à silva cædua dictum, modu-
 li secundæ syllabæ immemores fuere.
 Turnebus, quæ revertuntur & redeunt:
 ut *recidivas febris*: quod enim restituitur,
 recidere ac redire videri. Sed hoc
 etiam est explicandum. Nimirum *to*
cadere est si peisæpe mori ac perire si-
 gnificat, tamen est, ubi eam vim habet,
 quam nasci, provenire, orti. Et qui-
 dem in hominibus animantibusque,
 quum *matre cadere* & *relore cadere* di-
 cuntur: in rebus, quum *cadere* est ex-
 istere. Sic *sorte cadere* dicitur, quod

sorte comparatur & existit. Sic Cicero
augurum prædictis multa incredibiliter
vera cecidisse: id est, provenisse. Sic
optatius cadere, melius cadere, oportu-
ne, percommode, ex bona fortuna cadere.
 Hinc *recidivum*, quod iterum cadit,
 seu provenit atque nascitur. Neque ali-
 ter *recidiva febres*, quæ postquam ces-
 sarunt, resurgunt, & rursus infestant:
 offensiones ex morbo, ut Cicero lo-
 quitur. Tertullianus adversus Mar-
 cionem 4. 25. *exsuscitatus ad spem æ-*
terna vita per exempla recidiva. Rigal-
 tius in Glossario: *Recidiva vita, mor-*
talis. Quasi *recidivum* esset caducum.
 Immo restituta mortuis: intelligit
 enim exempla illorum, quos defunctos
 Christus à morte excitavit. Monere
 hoc poterant ejusdem Tertulliani, *reci-*
divatus animarum, recidivatus carnis,
recidivatus Iudaici status, & similia, pro
 restitutione. Sed maxime placuit hæc
 vox scriptoribus Christianis, & com-
 mendata ipso illo suavissimo piis no-
 stri sacramenti dogmate & spe melio-
 ris post hanc vitæ. Draconius in He-
 xaëmero: *Vita gravis hominum subdu-*
citur impete mortis, Quæ recidiva ma-
gno vivaci corde resurgit. Vbi Rivinus
 Barthium, qui, tanquam singulare &
 apud auctores non pessimis aliter pos-
 situm, exposuerat, in pristinum restitu-
 tam, & velut excisa stirpe repullulan-
 tem, carpit. Quod voluit hanc minus
 usitatam vim vocis ac singularem, me-
 rito notatur: neque enim usquam aliud
recidiva. At ille quasi hoc confutaturus,
 sed, inquit, hoc loco *Recidiva* à
recido, non à *cado* derivatur, ut apud
 Paullinum *recidivus Abel*. Quasi aliis
 locis & quidem apud Paullinum à *ca-*
do, non à *recido*, derivaretur: quasi hoc
 illi sententiæ repugnaret: quasi deni-
 que *vita recidiva* esset interfecta & quæ
 concidit. Nihil certius, quam, *Resur-*
git recidiva, esse, resurgit *reduc*, *πα-*
λιβεῖς, *παλινοσ*: perinde ut
recidivus Abel, alter ac renatus Abel
 Christus. Vide & Nic. Heinsum ad

Phrygibusque reddas? Sed mei fati memor,
 Tam magna timeo vota. quod captis fat est,
 Vivamus. heu me, quis locus fidus meo
 Erit timori? quave te sede occulam?
 Arx illa pollens opibus & muris dētū,
 Gentes per omnes clara, & invidiæ capax,

Nunc

Claudiani Idyllia. Florentinus tamen, *Rediviva*, solenne vitium codicum in hac voce. Quod etiam possēt aliquem commovere, si verum esset, quod scribit Scoppius, *redivivum* aedificium esse ex vetusto renovatum. Sed hujus sermonis idoneum auctorem requiro. *Rediviva* proprio vocabulo architectis lapides & materias destructo aedificio ita salvas exemptas, ut ad aliud situum utiles sint. Cicero lib. 1. in Verrem: *Vtrum existimatis minus operis esse unam columnam efficere ab integro novam nullo lapide rediviva, an quatuor illas reponere.* Et mox: *Rediviva sibi habeto. quasi quidquam redivivi ex opere illo tolleretur, ac non totum opus ex redivivis constitueretur.* Leg. 19. C. Theod. de operibus publicis: *non effossis nobilium operum substructionibus, non redivivis de publico saxis, non marmorum frustis.* Sed aliud est *rediviva saxa*, aliud *redivivum aedificium*. Nam apud Catullam vehementer suspicor olim scriptum fuisse: *vereris inepta Ciriæ ponticuli adfulantis, incedivus Ne supinus eat, cavaque in palude recumbat.* Gronovius.

474. *Sed mei fati immemor, Tam magna*] Lippius sine mentione scripti codicis, ut in re certa & clara dixerat, sententiam postulare memor. Amicus ejus contra: Memor, inquit, illa timebat: sed immemor vota fecerat nimis magna, nimis felicia: refer ergo ad præcedentia, & nota periodi se junge à subsequentibus: videbis non esse necessariam contextus mutationem. Certe immemor fati sui Andromache vota illa fecerat. Nunc vero vanitatem eorum agnoscere se faceret, & redit

ad voces convenientes tempori suo. Nota periodi quatuor hæc verba se jungere à subsequentibus est orationem quandam enervem, elumbem, futilem efficere. Impudentius Gruterus, sive præcedentia respicias sive subsequentia, firmam manere vulgatam ait. Recte posuisset: *sed fati mei immemor Tam magna facio vota.* At timere non est immemoris, sed omnino memoris, ut agnovit Deltius. Hæc igitur & à Florent. *sed fati mei immemor Tam magna timeo vota.* Neque enim possunt hæc divelli. Sed quomodo recorder & in memoriam revoco cum meum tum publicum nostrum fatum, vereor ne improba & ideo irrita optem. Ut in omnem partem hic impingeretur, ecce & Scaliger, est admisisset *fati memor*, Sum scilicet, & pone *redivivis*, inquit. Tu vero cave facias & in istos singultus orationem facilem & æquabili tenore fluentem concidas. Idem.

475. *Quod captis fat est, Vivamus.*] Quale Terentii: *Modo liceat vivere, est spes.* Statim Florent. *qui locus fidus, non quis.* Idem.

478. *Deum, & Neptuni & Apollinis,* qui conducti à Laomedonte seu Ilo potius, mœnibus cinxerunt illum, sed & Hæco laboris pars demandata, ne *πίπρησι θεῶν ἄνευ* florent inexpugnabiles. Farnabius.

479. *Clara, & invidiæ capax,*] Flor. & *invidiæ gravis.* Amplius hoc. *Capax invidiæ,* cui potest invideri: *gravis invidiæ,* cui jam invidetur, quod jam dudum gravatur nec ferre potest invidiæ. Gronovius. *Invidiæ*] Namque *summa petit livor.* Farnabius.

Nunc pulvis altus. strata sunt flammâ omnia,
Superestque vasta ex urbe ne tantum quidem
Quo lateat infans. quem locum fraudi legam?

480

Eit tumulus ingens conjugis cari sacer,
Verendus hosti, mole quem immensa parens
Opibusque magnis struxit, in luctus suos

485

Rex non avarus. optime credam patri.

Sudor per artus frigidus totos cadit.

Omen tremisco misera feralis loci.

Sen. Hæc causa multos una ab interitu arcuit;

Credi perisse. *Andr.* Vix spei quidquam est super. 490

Grave pondus illum, magna nobilitas, premit.

Sen.

482. *Fraudi*] Dolo sed non malo. latebris ad filium occultandum. Infrâ vers. 499. *Farnabius*.

485. *Conjugi caro sacer*,] Florent. *Voss* meus, *Nic. Heinſius* codices: *conjugis cari sacer*. quod ex alio suo protulit olim *Dan. Heinſius*. Vtrum sic *Tacitus* lib. 15. ann. 53. *pugionem templo Salutis in Etruria, sive, ut alii tradidere, Fortunæ Ferentino in oppido detraherat, gestabatque velut magni operis sacrum*. An scripſit, *conjugi cari sacrum*. ut supra, & quondam *sacrum regni*. *Gronovius*. *Sacer*,] *Religiosus*. *Festus* ex *Gallo Aëlio*: *Sacrum ædificium consecratum Deo: sanctum murum, qui sit circa oppidum: religiosum sepulcrum, ubi mortuus sepultus aut humatus sit*. tamen sæpe confunduntur hæc, & sepulcrum sacrum, sanctum, religiosum dicitur. Vide *Festum in religiosus*. *Delius*.

484. *Verendus*] Cui & hostis absriter. *Farnabius*. *Mole*] *Quem Priamus in merorem, luctusque, ut evenit, suos, nequaquam avarus splendidum struxerat. Idem*.

488. *Omen*] Vereor ne infausto sepulchri omine mortem illi prædixerim. *Idem*. Sic *Nero* in ultimo metu, hortante *Phaonte*, ut interea in specum congelata arena concederet, negavit se

vivum sub terram iturum. *Suetonius* cap. 48. *Gronovius*.

490. *Vix spei quidquam*] Quicquid fastidiat *Gruterus*, recte cenſeo personas ordinaviſſe *Raphelingium*: qui hæc verba cum proximo versu dat *Andromachæ*, quum vulgo ſint *Senis*, tertium autem omnem *Seni*, cuius partem vulgo habet *Andromache*. Non displicet *Grutero*, sed nec placet tantopere, ut dignetur sequi. At nos sequimur necessario. Nam & *Florentinus* eorum, *Ne prodat aliquis, amove*; *Seni* tribuit, in prioribus *Andromachæ* relinquit, *Vix spei quidquam est super*, *Seni* assignat, *Grave pondus*. Sed hæc separari nequeunt & omnino pariter præſeunt diverſum prioribus animi: ista enim, *Hæc causa*, sunt fidencis celari poſſe, hæc desperantis. Iam ex omnibus circa apparet, *Andromachen* eſſe, quæ repertum conſilium præ pavore contarat exſequi, *Senem* vero, qui trepidantem confirmat & excitat. Itaque hoc hemistiſtichon dandum *Andromachæ* cum ſequenti versu: tertius totus *Seni*: *Ne prodat aliquis, amove teſtes doli*. cui etiam attribuit illum *Florentinus. Idem*.

491. *Grave pondus illum*,] *Cicero* 2 fam. 16. *Accedit etiam moleſta hæc pompa licitorum meorum, nonneque im-*

C c 2 perii,

Sen. Ne prodat aliquis, amove testes doli.

Andr. Si quæret hostis? *Sen.* Urbe in everfa periiit.

Andr. Quid proderit latuisse redituro in manus?

Sen. Victor feroces impetus primos habet.

Andr. Quid? quod latere sine metu magno nequit? 495

Sen. Miser occupet præsidia, securus legat.

Andr. Quis te locus, quæ regio seducta, in via

Tutò reponet? quis feret trepidis opem?

Quis proteget? qui semper, etiam nunc tuos, 500

Hector, tuere; conjugis furtum piæ

Serva, & fideli cinere victurum excipe.

Succede tumulo, nate. quid retro fugis,

Turpesque latebras spernis? agnosco indolem.

Pudet timere. spiritus magnos fuge, 505

Animosque veteres. fume quos casus dedit.

En intuere, turba quæ sumus super,

Tumulus, puer, captiva. cedendum est malis.

Sanctas parentis conditi fedes, age,

Aude fubire. fata si miseros juvant, 510

Habes salutem. fata si vitam negant,

Habes sepulchrum. *Sen.* Clausura commissum tegunt.

Quem ne tuus producat in medium timor,

Procul hinc recede, teque diversam amove.

And. Levius solet timere, qui propius timet. 515

Sed, si placet, referamus hinc alio pedem.

Sen.

perii, quo appellor. Eo si onere carerem, quamvis parvis Italia latebris contentus essem. Seneca de benef. 2, 27. paupertatem sub onere nobilitatis laborantem. Quintilianus decl. 259. Facilius est egestatem ferre in hac nativ. Me onerat majorum meorum dignitas, onerat prioris consuetudo vita, onerat etiam fama. Gronovius.

493. *Perit.*] Dic, periisse. *Farnab.*

494. *Quid*] Quid proderit ad tempus latuisse, si postmodum in manus hostium sit venturus. *Idem.*

497. *Occupet*] Obvia quæque & quæ occurrerint præsidia capessat, arripiat. *Idem. Legat.*] Eligat. *Idem.*
504. *Indolem.*] Fortitudinem velut à patre hereditariam, quæ formidare & formidabilia effugere nescit. *Idem.*

506. *Veteres*] Prioris fortunæ. *Id.*

507. *Quæ sumus super,*] Quæ supersumus. *Idem.*

508. *Tumulus,*] Paternus. *Idem.*

Puer,] Tu. *Idem. Captiva.*] Ego. *Idem.*

Sen. Cohibe parumper ora, questusque opprime.
 Gressus nefandos dux Cephallenum admovet.
 Andr. Dehiscite tellus, tuque conjux ultimo
 Specu revulsam scinde tellurem, & Stygis 520
 Sinu profundo conde depositum meum.
 Adest Vlysses; & quidem dubio gradu
 Vultuque. necit pectore astus callidos.
 Vlyss. Duræ minister fortis, hoc primum peto,
 Ut ore quamvis verba dicantur meo, 525
 Non esse credas nostra. Grajorum omnium
 Procerumque vox est, petere quos seras domos
 Heçtorea soboles prohibet. hanc fata expetunt,
 Sollicita Danaos pacis incertæ fides
 Semper tenebit, semper à tergo timor 530
 Respicere coget; arma nec poni sinet,
 Dum Phrygibus animos natus everfis dabit,
 Andromacha. Andr. Vester augur hoc Calchas canit?
 Vlyss. Et si taceret augur hæc Calchas, tamen
 Dicebat Heçtor; cujus & stirpem horreo. 535
 Generosa in ortus femina exurgunt suos,
 Sic ille magni parvus armenti comes,
 Primisque nondum cornibus findens cutem,

Cer-

518. Dux] Vlysses. Idem. Cephalenim] Pop. Cephallenes insulae Ioniæ maris, qui Vlyssæm secuti sunt ad Troiam. *Αὐτῶρ Ὀδυσσεύς ἦγε Κεφαλήνας μετ' αὐτοῦς.* Farnabius.

519. Dehiscite] Discede, & pande sinus tuos, ut puero latebras præbeas. *Delirius.*

520. Scinde tellurem Stygis] Minum quæ illa tellus Stygis. Scribe cum Flor. *scinde tellurem, & Stygis Sinu profundo conde depositum meum.* Gron.

522. Dubio] Cunctabundo, ancipiti *κωνηλέωντι ἢ μετ' ἑμὲν ἰχθυοῦσιν ἢ ἄλλοις.* Farnabius.

524. Minister] Talhybius in Troad. *Εὐπίδ. μή με τρυφήσῃς, ἔρχ*

εἰκὼν τοῦ ἀρφέλῳ Δαναοῦτε κρινά Πελοπιδῶν τ' ἀγγέλωσιν. Solenne vero est mali nunciis ministris mandatum præfatione molliendo, culpam à se avertere in alios rejectam. *Idem.*

527. Seras] Sero revisendas. *Id.*
 530. A tergo] Ne sequatur ultor. *Idem.*

532. Natus] Tuus ὁ Andromacha. *Idem.*

535. Dicebat] Rebus clare gestis præeundo, forte verbis. *Idem.*

536. In ortus] Ut parentes suos referant. *Idem.*

538. Findens] Vitulus nondum rupta fronte, qui vexat nascenti roborat cornu. *Idem.*

Cervice subitò celsus, & fronte arduus,
 Gregem paternum ducit, ac pecori imperat. 540
 Quæ tenera cæso virga de trunco stetit,
 Par ipsa matri tempore exiguo subit,
 Umbrasque terris reddit, & cælo nemus.
 Sic male relictus igne de magno cinis
 Vires resumit. est quidem injustus dolor 545
 Rerum æstimator: si tamen tecum exigas,
 Veniam dabis, quod bella post hyemes decem
 Totidemque messes jam senex miles timet,
 Aliasque clades rursus, ac numquam bene
 Trojam jacentem. magna res Danaos movet, 550
 Futurus Hector. libera Grajos metu.
 Hæc una naves causa deductas tenet;
 Heic classis hæret. neve crudelem putes,
 Quod forte juslus Hectoris natum petam;
 Petissem Orestem, patere quod victor tulit. 555
Andr. Utinam quidem esses, nate, materna in manu;
 Nossemque quis te casus ereptum mihi
 Teneret, aut quæ regio. non hostilibus

Con-

540. *Paternum*] Quem taurus pa-
 ter duxerat. *Farnabius.*

542. *Matri*] Arbori, è qua hic fur-
 culus seu planta fuit avulsa aut excisa.
Idem.

544. *Malè*] Incaute, ut solet à ven-
 tiu alimentis resumere, quæque Parva
 subindulta latuit scintilla favilla Cre-
 scere & in veteres agitata resurgere vi-
 res. *Idem.*

545. *Est quidem*] Dolor est injus-
 tus æstimator rerum. *Idem.*

546. *Exigas,*] Si recte putes omnia.

547. *Bella*] Nova, alia. *Farnab.*

549. *Nunquam*] Non funditus &
 radicitus everfam, superstitie Astryana-
 ète in novi belli femina, ut quondam
 Priamo. *Idem.*

551. *Futurus*] Filius tuus futurus
 alius Hector. *Idem.* Libera nos hoc
metu.] Cum Lipsiano Etruscus: libe-

ra Grajos metu. Sic Medea: Tecum
 aufer herbas, libera civos metu. Iulianus
 lib. 31. eum per amulos ejus interfice-
 ret, metuque in visis nominis tandem po-
 pulum Romanum liberaret. Gronov.

552. *Deductas*] Elitore, & ad na-
 vigandum paratas. *Farnab. Tenet*] *Idem.*

554. *Quod forte*] Sorte huic mini-
 sterio delegatus. supra vers. 522. vel
 dicta per carmina forte, id est, oraculo,
 à Calchante effato sup. vers. 366;
 Oed. 291. *Idem.* *Hectoris*] Hostis
 mihi. *Idem.*

555. *Orestem.*] Etiam Agamemno-
 nis imperatoris nostri filium. *Idem.*
Quod victor] Quod Agamemnon in
 filia Iphigenia supra vers. 161. *Idem.*

558. *Non hostilibus*] Nullum me
 genus cruciatus cogeret, ut filium pro-
 derem. *Idem.*

561. Flam-

Confossa telis pectus, aut vinculis manus
 Secantibus præstrieta, non acri latus 560
 Utrumque flammâ cincta, maternam fidem
 Umquam exuiffem. nate, quis te nunc locus,
 Fortuna quæ possedit? errore avio
 Vagus arva lustras? vastus an patriæ vapor
 Corripuit artus? sævus an victor tuo 565
 Lufit cruore? numquid immanis feræ
 Morfu peremptus pascis Idæas aves?
Ulyff. Simulata remove verba. non facile est tibi
 Decipere Ulyffem. vicinus matrum dolos,
 Etiam dearum. cassa consilia amove. 570
 Ubi natus est? *Andr.* Ubi Hector? ubi cuncti Phryges?
 Ubi Priamus? unum quæris. ego quæro omnia.
Vlyff. Coacta dices, sponte quod fari abnuis.
Andr. Tuta est, perire quæ potest, debet, cupit.
Vlyff. Magnifica verba mors prope admota excutit. 575
Andr. Si vis, Ulyffe, cogere Andromacham metu,
 Vitam minare. nam mori votum est mihi.
Vlyff. Verberibus, igni, morte, cruciatu, eloqui
 Quodcunque celas, adiget invitam dolor,
 Et pectore imo condita arcana eruet. 580
 Ne-

561. *Flammâ cincta,*] Veteres
 flammam & ignem ad exprimendum,
 quod volebant, questionibus adhi-
 buisse, ex Martyrum historiis patet à
 Prudentio & aliis compositis: & Lu-
 cretio; *Verbera, carniſices, robur, pax,*
lamina, ræda. Delirius.

564. *Vapor*] Incendio mixtus fu-
 mus. *Farnabius.*

566. *Lufit cruore?*] Per ludibrium
 te rantulum interfecit. *Idem.*

567. *Ideas*] Troianas vel in mon-
 te Ida. *Idem.*

569. *Vlyffem.*] Emphasis qui actu-
 eus *πολύμηλις, ποικιλόμηλις.* *Idem.*
Matrum] Clytæmnestræ, cum pete-
 rem Iphigeniam, supra vers. 161, &

Thetidos cum Achillem explorarem.
 supra vers. 211. *Idem.*

570. *Dearum.*] Pro Dea, id est,
 Thetidos, quamvis enim & Palladis
 simulacrum sustulerit, nihil tamen hoc
 ad matrum dolos. *Idem.*

571. *Vbi Hector?*] Quasi vero dif-
 ficile sit perierum perire, cum Hector,
 Phryges omnes, Priamus perierint.
Idem.

574. *Tuta est,*] Quæ potest, debet
 cupirque mori, secura est. *Idem.*

578. *Morte, cruciatu,*] Minimè ve-
 rò in eorum sententiam eo, qui ma-
 lunt, *mortu cruciatu.* quod nec libri,
 quos vidi, præferunt; nec patitur ver-
 sus. Et sanè haud credam Vlyffem tam
 arti-

Necessitas plus posse, quam pietas, solet.

Andr. Propone flammæ, vulnera & diras mali
Doloris artes, & famem, & sævam sitim,
Variasque pestes undique, & ferrum inditum
Visceribus ustis, carceris cœci lucem,
Et quidquid audet victor iratus, tumens:

585

Animosâ nullos mater admittit metus.

Vlyss. Stulta est fides, celare quod prodas statim.

Hic ipse, quo nunc contumax perstas, amor

Consulere parvis liberis Danaos monet.

590

Post arma tam longinqua, post annos decem,

Minus timerem quos facit Calchas metus,

Si mihi timerem. bella Telemacho paras.

Andr. Invita Ulyssi gaudium ac Danais dabo.

Dandum est. fatere, quos premis luctus, dolor.

595

Gaudete Atridæ; tuque lætifera, ut soles,

Refer Pelasgis. Hæctoris proles obiit.

Vlyss.

articulate pensitasse quid minaretur, ut mortem distingueret à cruciatu mortis. *Raphelingius.*

582. *Stulta est fides.*] Omnes illæ membranz, quarum fide huc transtulit hunc versum Delcius, quasque sequitur Gruterus, sunt vitiosæ. Plane sensus Vlyssis absoluti sunt præcedenti versu: hic alius est, cui nihil cum prioribus commune. Cæterum ut adducit *Raphelingius*, ita prorsus optimus liber & noster, & ita restituendum, omisso labore conjectandi. *Gronovius.* *Fides.*] Silentium. *Farnabius.*

587. *Iratus, tumens.* VL. *Animosa nullos.*] Hic post magna illa verba *Andromaches*, quibus contemnit minas tormentorum, inter fatetur muliebris inconstantiæ gnarus *Vlysses*: VL. *Stulta est fides, celare quod prodas statim.* Quasi dicat: mox adhibitis tormentis excident tibi illi spiritus, & tamen faterberis: stulte igitur nunc celas, quem statim proditura es. At illa absolvens præteritorem sensum, quem *Vlysses* inter-

ruperat: AN. *Animosa nullos mater admittit metus.* Sic enim præfixo rubrica *Andromaches* nomine & veru-
stissimus & meus liber, ne quis credat Gruterus, *trò admittit* nuper natum esse. Nec profecto *Vlyssi* convenit tali laudatione prosequi contumaciam mulieris & ultro excitare, quam omnia facit, ut frangat. Quod sequitur, *Hic, ipse*, dant *Vlyssi* libri *liedem*, cuius etiam vulgo est, & est sine contro-
vertia. *Gronovius.*

589. *Hic ipse,*] Amoris iste affectus, quo tam pertinaciter filio tuo prospicis, & nos monet nostris æque consulere. *Farnabius.*

591. *Longinqua,*] Procul à patria. *Id.*

592. *Facit*] Vaticinatur. *Idem.*

593. *Telemacho*] Filio meo. si superit *Altyanax* in ultionem. *Idem.*

594. *Invita Vlyssi gaudium ac*] Fl. *Invita, Vlyxæ, gaudium Danais dabo.* *Gronovius.*

595. *Fatere,*] Fatere, ô dolor, luctus quos premissis. *Farnabius.*

599. *Ita*

Vlyff. Et esse verum hoc qua probas Danais fide?
Andr. Ita quod minari maximum victor potest,
 Contingat, & me fata maturo exitu 600
 Facillique solvant, ac meo condant solo,
 Et patria tellus Hectorem leviter premat;
 Ut luce caret, ut inter extinctos jacet,
 Datusque tumulo debita exanimis tulit.
Vlyff. Expleta fata stirpe sublata Hectoris, 605
 Solidamque pacem lætus ad Danaos feram.
 Quid agis, Ulyffe? Danaidæ credent tibi?
 Tu cui? parenti. fingit an quisquam hoc parens,
 Nec abominandæ mortis auspicium pavet?
 Auspicia metuunt, qui nihil majus timent. 610
 Fidem alligavit jurejurando suam.
 Si pejerat, timere quid gravius potest?
 Nunc advoca astus, anime; nunc fraudes, dolos,

Et

599. Ita quod minari] Etipsum so-
 phistam Vlysssem pene capit ambigui
 sacramenti fallacia, dum jurat mater
 filium (in tumulo abditum) luce care-
 re & inter extinctos jacere. *Farnab.*

601. Meo condant] Patrio solo,
 nec abducatur captiva. *Idem.*

602. Leviter] Vide ultimum vers.
 Hippolyti. *Idem.*

604. Debita] Exequias, justa de-
 bita mortuis. *Idem.*

608. Fingit an quidquam parens,]
 Stupidum Vlysssem & obliviosum, si
 dubitabar, an parentes fingerent. Hic-
 cine est, qui vicit matrum dolos, etiam
 deaurum? Absit ut eum talem repræ-
 sentatit Seneca. Scribe cum optimo:
fingit an quisquam hoc parens? An
 quisquam parens, sive pater sive ma-
 ter, tam irreligiosus & omnium con-
 temptor, ut celandi filii causa simulet
 eum mortuum? nec metuat, hanc si-
 mulationem posse esse omen futuri
 exitii, posse in rem verti. Passim ves-
 tigia superstitionis hujus veterum.

Gronov.

609. Auspicium] Omen mortis im-
 maturæ duræque & malorum quibus
 se jurejurando devovet. *Farnabius.*

610. Auspicia metuunt,] Neque per
 interrogationem neque per ironiam
 hoc exaudiendum, ut volunt. Vere
 enim auspicia & religiones metuunt,
 quibus alius nullus præsentior metus
 incumbit. Secus *αἰς οἰαὸς ἀεὶς* &
 non solum *ἀπὸ τῶν ἀδῶν* *αἰς πῆρας*
 aut *αἰς πῆρας*, sed quocumque mo-
 do sibi & suis rebus consulere. Et ut
 Fabius dicebat, falsis auspiciis geri,
 quæ pro republica gererentur, sic pri-
 vati pro bene ominatis habent in peri-
 culo, quæcunque dant spem salutis.
 Silius lib. 4. Punic. inserit de infanci-
 cidio Pænorum: cui fingit forte des-
 tinatum Hannibalis filium, & cupif-
 se illos quidem religioni parere: *Sed,*
 inquit, *propior metus armati ductoris*
ab ira, &c. Hoc & Lucanus ostendit
 lib. 3. ubi lucus ad Massiliam succidi-
 tur: *Parvæ imperiis omnis turba, in-*
quit, non sublato securâ pavore, sed ex-
pensa spererorum & Casarâ ira. *Grœn.*

Cc 5

614. Et

Et totum Ulyſſem. veritas nunquam perit.
 Scrutare matrem. mœret, illacrimat, gemit, 615
 Et huc & illuc anxios grefſus refert,
 Miſſasque voces aure ſollicita excipit.
 Magis hæc timet, quam mœret. ingenio eſt opus.
 Alios parentes alloqui in luctu decet:
 Tibi gratulandum eſt, miſera, quod nato cares, 620
 Quem mors manebat ſæva, præcipitem datum
 E turre, lapſis ſola quæ muris manet.
Andr. Me liquit animus. membra quatiuntur, labant,
 Torpetque vinctus frigido ſanguis gelu.
Vlyſſ. En tremuit. hæc, hæc parte quærenda eſt mihi. 625
 Matrem timor detexit, iterabo metum.
 Ite, ite, celeres. fraude materna abditum
 Hoſtem Pelasgi nominis, peſtem ultimam,
 Ubicunque latitat, erutam in medium date.
 Bene eſt. tenetur. perge, feſtina, attrahe. 630
 Quid reſpicias, trepidasque? jam certe perit.
Andr. Utinam timerem! ſolitus ex longo eſt metus.
 Dedidit animus ſerò, quod didicit diu.
Vlyſſ. Luſtrale quoniam debitum muris puer

614. Et totum Ulyſſem.] Florent. nunc fraudes, dolos, Nunc totum Ulyſſem. Deinde: veritas nunquam perit. Efficacius quam later. Nunquam exſtinguitur ſive potentia ſive diſſimulazione: ſemper emergit, exſeritque ſe, utcumque preſſa, aliquibus indi- cibus. Gronovius. Totum] Omnes Ulyſſis artes, technas, aſtus. Farnabius.

615. Scrutare] Hac ſecum, mulieris geſtum advertens. Idem.

619. Alios] Hiſ Andromacham ſub- dolo aſſatur. Idem. Alloqui] Conſo- lati. alloquio cura parte levare decet. Gronovius. Idem.

625. En tremuit.] Flor. & Heinſia- ni, ut Mog. & quidam apud Comel. Intremuit. Virgilius: intremere om- nem Murmure Trinacriam. Gronov.

Hæc,] Per timorem. Farnabius.

627. Ire,] Comites ſeu famulos al- loquitur. Idem.

630. Bene eſt.] Fingit puerum in- ventum ab aliquo è ſuis abduci à tergo Andromachæ, quod illa timens reſpi- cit trepide, unde illam filium occuſiſſe conjicit. Idem.

632. Utinam] Excusat metum à metu diuturno profeſſum, non à juſta cauſa, inquiens, utinam mihi vive- ret filius eſſetque veri timoris cauſa! Idem.

634. Luſtrale] Ut mulierem peni- tus excutiat, metum illi adauget, ſin- gitque jubere Calchantem undas He- ctoris cineribus placare, ſi minus inve- niatur puer. Idem. Debitum] De turre deſiciendum. Idem.

Sacrum antecessit; nec potest vatem sequi

635

Meliore fato raptus: hoc Calchas ait

Modo piari posse redituras rates,

Si placet undas Hæctoris sparsi cinis,

Ac tumulus imo totus æquetur solo.

Nunc ille quoniam debitam effugit necem,

640

Erit admovenda sedibus sacris manus.

Andr. Quid agimus? animum distrahit geminus timor:

Hinc gnatus, illinc conjugis cari cinis.

Pars utra vincet? testor immites deos,

Deosque veros, conjugis manes mei,

645

Non aliud, Hæctor, in meo nato mihi

Placere, quam te. vivat, ut possit tuos

Referre vultus, prorutus tumulo cinis

Mergetur? ossa fluctibus spargi sinam

Disjecta vastis? potius hic mortem oppetat.

650

Poteris nefandæ deditum mater neci

Videre? poteris celsa per fastigia

Missum rotari? potero. perpetiar, feram,

Dum non meus post fata victoris manu

Jactetur Hæctor. hic suam pœnam potest

655

Sentire; at illum fata jam in tuto locant.

Quid fluctuaris? statue, quem pœnæ extrahas.

Ingrata, dubitas? Hæctor est illic tuus.

Er-

636. *Meliore*] Mitiore, quam ut de vitre præcipitaretur. *Farnab.*

641. *Sedibus*] Sepulchro Hæctoris. Sepulchra autem violare nefas, omniumque nationum ritibus & legibus cautum. *Idem.*

642. *Quid agimus?*] *Hæc secum.* *Idem.*

643. *Conjugis cari cinis.*] *Flor. sacri.* Non male. Plinius de terra: *novissime complexa gremio jam à reliqua natura abdicatos, tum maxime ut mater operiens, nullo magis sacra merito, quam quod nos quoque sacros facit.* Apud *Silium* *Matus* ad *Reguli* filium: *sacer*

ille & numine nullo Inferior, tuus illa parens. Sed præcedit, *sedibus sacris.* Et infra, *Manesque cari.* *Gronovius.*

645. *Manes mei,*] Præcipio honore veteres colebant deos domesticos & suorum lares. *Farnabius.*

647. *Quam te.*] Quam quod te referat. *Idem.*

648. *Prorutus*] Fluctuat metu dubia mulier, nec cogitat erui non posse cineres salvo filio in tumulo abscondito. *Idem.*

650. *Hic*] *Astyanax.* *Idem.*

656. *Illum*] *Hæctorem.* *Idem.*

659. *Hic*

Erras. utrimque est Hector. hic sensus potens,
 Forfan futurus ultor extincti patris. 660
 Utrique parci non potest. quidnam facis?
 Serva è duobus, anime, quem Danaï timent.
Vlyss. Responſa peragam. funditus buſta eruam.
Andr. Quæ vendidiftis? *Vlyſſ.* Pergam, & è ſummo aggere
 Traham ſepulchra. *Andr.* Cælitum appello fidem, 665
 Fidemque Achillis. Pyrrhe, genitoris tui
 Munus tuere. *Vlyſſ.* Tumulus hic campo ſtatim
 Toto jacebit. *Andr.* Fuerat hoc proſus nefas
 Danais inauſum. templa violatiſtis, deos
 Etiam fauentes. buſta tranſierat furor. 670
 Reſiſtam. inermes offeram armatis manus.
 Dabit ira vires. qualis Argolicas ferox
 Turmas Amazon ſtravit; aut qualis deo
 Percuſſa Mænas, entheo ſilvas gradu
 Armata thyrſo terret, atque expers ſui 675
 Vulnus dedit, nec ſenſit; in medios ruam,
 Tumuloque cineris focia deſenſo cadam.
Vlyſſ. Ceſſatis? & vos flebilis clamor movet,
 Furorque caſſus fœminæ? juſſa ocuus
 Peragite. *Andr.* Me, me, ſternite heic ferro prius. 680
 Re-

659. *Hic ſenſu potens,*] Flor. Heinf. Voſſ. Egu. Deluſi ſenſus. Compos animi & mentis. Nam de inferis dubitabant: *Si quis manibus ſenſus.* Gronovius. *Senſu potens,*] Vivus. *Farnabius.*

663. *Buſta*] Tumulum in quo cadaver uſtum & cineratum. proprie enim cadaveris crematio *Buſtum* dicitur ab antiquo Buro à *πυρός*, locus *Vſtrina*. operis extractio *Sepulchrum*. Inſcriptio *Monumentum*. ſtrues lignorum, *Rogus*. Ignis inflammatus, *Pyra*. apparatus mortuorum, *Funus*. Idem.

664. *Qua vendidiſti*] Corpus Hectoris, mortui Achillis locum ſepul-

chro exſtruendo Græci venderunt. Idem.

668. *Fuerat*] Haſtenus à ſepulchris violandis abſtinuitis, cætera utur futioſi. Idem.

672. *Qualis*] *Quales Threicia cum ſumina Thermodoniſ Pulſant & pitiu bellantur Amæones armis, Seu circum Hippolyten, ſeu cum ſe Martia curru Pentheſilea veſert.* Idem.

673. *Deo*] Furore Bacchico percita. Idem.

674. *Mænas,*] Agave. Theb. v. 17. & Oedip. vetſ. 616. Idem. *Entheo*] Aſſatu numinis acta. Oed. vetſ. 628. Id.

675. *Expers*] Mente abalienata, animi impos. Idem.

Repellor? heu me! rumpe fatorum moras.
 Molire terras, Hector, ut Ulysses domes.
 Vel umbra satis est. arma concussit manu.
 Jaclatur ignes. cernitis Danai Hectorem?
 An sola video? *Vlyss.* Funditus cuncta erue. 685
Andr. Quid agis? ruinâ mater & gnatum & virum
 Profernis unâ. forsitan Danaos prece
 Placare poteris. conditum elidet statim
 Immane busti pondus. intereat miser,
 Ubicumque potius, ne pater gnatum obruat, 690
 Prematque patrem gnatus. ad genua accido
 Supplex, Ulyssè, quamque nullius pedes
 Novère dextram, pedibus admoveo tuis.
 Miserere matris, & preces placidus pias
 Patiensque recipe; quoque te celsum altius 695
 Superi levarunt, mitius lapsos preme.
 Misero datur quodcunque, fortunæ datur.

Sic

681. *Repelle avernum*] Olim monuimus legendum: *Repellor? heu me! rumpe fatorum.* Id confirmavit optimus cum alio præterea ejusdem bibliothecæ, & duo Foxienses Tholosates: quamvis alter horum: *Repellet heu me.* Vide lib. 2. Observ. 19. *Gronovius.*

682. *Molire*] *Ἀρεξον, ἔλθε, καὶ σκιά φάνθη μοι.* Eurip. *Farnabius.*

683. *Vel umbra satis est.*] *Grotius:* *Vel umbra satis est.* Ex Hercule Furente Euripidis sumpsit: *Ἀρεξον, ἔλθε, καὶ σκιά φάνθη μοι. Ἄλλως γὰρ ἔλθων ἰκνύον ἢ γήϊοιο σὺ.* Gronov. *Arma*] *Vel* in eorum retortorem fingit, *vel* per phantasmam videtur cernere Hectorem. *Farnabius.*

684. *Jaclatur*] *Ve* quondam, naves Græcorum flammis perieris. *Idem.*

688. *Conditum*] *Filium absconditum.* *Idem.*

689. *Intereat*] *Vel* de tute præcipit aus aut ubicumque, modo ne in patris sepulchro. *Idem.*

691. *Ad genua*] *Verecundia veteres frontem assignabant, impudentiæ os, sagacitati vel irrisioni nasum, iudicio autem, fastui supercilium, virtuti & fidei dextram, misericordiam genua, quæ illius cui se supplices ingererent, contingebant, ut & caput, seu mentum, & dextram. velut τὸ ἡγεμονικόν, τὸ προελκόν, καὶ τὸ κινήκον.* Symbola consensus actionis & progressus ad præstanda, quæ petuntur. *Idem.*

697. *Misero datur*] *Ita* Mill. & typis edici omnes; distinguendum autem post *quodcunque*, non post *datur*, hoc sensu: quicquid misero datur, id Fortunæ datur; ut si quando ipse miser fias, illa tibi beneficium acceptum referre jure teneatur. *Commel. Fortunæ*] *Par* relaturæ illi qui succurrit miseris, lubricæ fortunæ memor. *Lips.* autem legit *Misera datur quodcunque fortunæ, datur.* q. d. animo vere liberali datur, non aucupante & retributionem sperante. *Farnabius.*

698. Sic

Sic te revifat conjugis sanctæ torus,
Annosque, dum te recipit, extendat suos
Læta ! sic te juvenis excipiat tuus,
Et vota vincens vestra felici indole,
Ætate avum transcendat, ingenio patrem !
Miserere matris. unicum afflictæ mihi
Solamen hoc est. *Vlyss.* Exhibe gnatum, & roga.

700

Andr. Huc è latebris procede tuis,
Flebile matris fartum miseræ.

705

Hic puer, hic est terror, Ulyssæ,
Mille carinis. submitte manus,
Dominique pedes supplice dextra
Stratus adora: nec turpe puta,
Quidquid miseros Fortuna jubet.

710

Pone ex animo reges atavos,
Magnique senis jura per omnes
Inclita terras. excidat Hæctor.

Gere captivum; positoque genu,
Si tua nondum funera sentis,
Matris fletus imitare tuæ.

715

Vidit pueri regis lachrimas
Et Troia prior, parvusque minas
Trucis Alcidæ flexit Priamus.

720

Ille, ille ferox, cujus vastis

Vi-

698. *Sic te revifat*] Sic tu revifas
thorum. *Hypallage.* Farnab. *Conjugis*]
Penelopes castæ & reditum tuum ex-
pectantis. *Idem.*

700. *Læta !*] Pater tuus. *Idem.*
Juvenis] Telemachus filius. *Idem.*

702. *Avum*] Lætem. *Idem.*

704. *Exhibe*] Lucidicum & sol-
femne vocabulum. vide D. de liberis
exhibendis. *Deltius.*

707. *Hic puer, hic est terror,*] Flor.
Hic est, hic est, terror. Gton. *Terror,*]
Iam enim à Græcis metuebatur. Au-
fonius: Flor *Asæ*, tantaque unus de
gente superstes *Parvulus*; *Argivum* sed

*jam de patre rimendus, Hic jaceo Astya-
nax, Scæis dejectus ab altis.* *Deltius.*

713. *Magnique*] Priami. Farnab.
714. *Hæctor.*] Memoria, vel indo-
les & virtus Hæctoris. *Idem.*

715. *Gere*] Gestu te præbe, gere te
more captivi. *Idem.*

716. *Situa*] Si forte non intelligis
malum tuum & mortem paratam. *Id.*

718. *Pueri*] Priami tum pueri fir-
tuti regis. supra 129. *Idem.*

719. *Prior,*] Hoc est, prius, veluti
semus pro sero. *Deltius.*

720. *Alcida*] Hercul. Fur. v. 355.
Farnabius.

Viribus omnes cessere feræ :

Qui perfracto limine Ditis

Cœcum retro patefecit iter,

Hostis parvi victus lacrimis,

Suscipe, dixit, rector, habenas,

Patrioque sede celsus folio,

Sed sceptrâ fide meliore tene.

Hoc fuit illo victore capi.

Discite mites Herculis iras.

An sola placēt Herculis arma ?

Jacet ante pedes non minor illo

Supplice supplex; vitamque petit.

Regnum Troiæ, quocumque volet,

Fortuna ferat.

725

730

735

722. *Feræ:*] *Monstrâ domita. Farn.*

725. *Hostis*] *Priami. Idem.*

726. *Habenas,*] *Gubernacula, impetium. Idem.*

728. *Meliore*] *Quam pater Laomedon, qui per fide primum Deos urbis niuntiores promissa mercede, mox Herculem equis propter liberatam à monstro marino Hesionem pactis fraudavit. Suprà vers. 131. Idem.*

729. *Hoc fuit illo victore capi.*] *Sic omnes ad unum veteres libri. Scalige-*

ro excidit melius fore: Profuit illo, quod nimis præcipites ad recipiendum in editis viri docti fuere. Nos illud tenemus defendimusque 2. Observ. 19. Florus 1, 12. Hoc tunc Vejentes fuere. Gronovius.

731. *An sola*] *An Hercul. sagittæ in expugnanda Troja solæ placent vobis? annon & mores, misericordia & clementia? Farnabius.*

732. *Illo*] *Priamo. Idem.*

733. *Supplex;*] *Astyanax. Idem.*

V L Y S S E S. A N D R O M A C H A. A S T Y A N A X.

Precibus minas & diras miscet Andromache, Vlysses orans nec exorans.

Vlyss. **M**atris quidem me mœror attonitæ movet :

Magis Pelasgæ me tamen matres movent,

Quarum iste magnos crescit in luctus puer.

Andr. An has ruinas urbis in cinerem datas

Hic excitabit? hæ manus Troiam erigent?

740

Nul-

739. *An has ruinas urbis in, &c.*] *Emphasis, ut suprà vers. 474. Farnabius.*

740. *Hic excitabit?*] *Infans, puelus Troiæ nomine Ηεσίωνος ὀρθῶς. Cæter. Eurip. Idem.*

741. Ta-

Nullas habet spes Troia, si tales habet.

Non sic jacemus Troës, ut cuiquam metus

Possimus esse. spiritus genitor facit?

Sed nempe tractus. ipse post Troiam pater

Posuisset animos, magna quos frangunt mala. 745

Si pœna petitur, quæ peti gravior potest?

Famulare collo nobili subeat jugum.

Servire liceat. aliquis hoc regi negat?

Vlyss. Non hoc Ulysses. sed negat Calchas tibi.

Andr. O machinator fraudis, ô scelerum artifex, 750

Virtute cujus bellica nemo occidit;

Dolis & astu maleficæ mentis jacent

Etiam Pelasgi; vatem & infontes deos

Prætendis? hoc est pectoris facinus tui,

Nocturne miles, fortis in pueri necem. 755

Jam solus audes aliquid, & claro die.

Vlyss. Virtus Ulyssis Danaidis nota est satis,
Nimis Phrygibus. non vacat vanis diem

Con-

741. *Tales habet.*] Tam macras, lentas, exiles. *Farnabius.*

742. *Non sic*] Imo tam funditus deleri, ut non amplius timeudi simus. *Idem.*

743. *Genitor*] Hector. *Idem.*

744. *Tractus.*] Raptus curru. *vet. poetæ:* Vidi, videre quod me passa egerumè, Hectorem curru quadrijugo raptarier. Virgilius & Latini poetæ ter circum muros Ilii; Homerus lib. 22. & 24. Iliad. usque ad naves, & postea ter circum Patrocli tumultum raptatum scribit. *Delrius.*

747. *Famulare jugum.*] Servitutis onus. *Farnabius.*

748. *Regi negat?*] Regia stirpe edito, regni heredi, *Δυναστεία.* *Idem.*

749. *Calchas tibi.*] Deorum oraculum, cujus interpretes Calchas. *Idem.*

750. *O machinator*] Deplorata salutis spe se ad convitia in vindictam convertit. *Idem. O scelerum artifex,*]

Flor. & scelerum. Gronovius.

753. *Pelasgi;*] Iphigenia sup. v. 567. Palamedes falsa proditiōis accusatione oppressus: & Ajax in contentione de armis Achillis victus, *Farnabius.* *Vatem*] Calchanta & deos hoc non jubentes. *Idem.*

755. *Nocturne*] Qui noctu solum expeditiones seu furta potius exercet, ut in rapiendo Palladio & Rhesi tenrociis deprehendendis. Sup. vers. 38. *Idem.*

756. *Solus audes*] Sine Diomede comite. *Idem.*

757. *Virtus Ulyssis nota Danais est*] Flor. Voss. Heinsf. minor nollet: *Danais nota est.* Heinsianus major manu prima; *Danaidū.* Atque ita legendum: *Virtus Ulyssis Danaidū nota est satis.* Supra: *Quid agis Ulyssè? Danaidæ credent tibi?* Euripides Hecuba: *Ταλθύσις ἦν καὶ Δαναϊδῶν ὑποπτε- τής.* Gronovius.

Conterere verbis. anchoras classis legit.

Andr. Brevein moram largire, dum officium parens 760

Gnato supremum reddo, & amplexu ultimo

Avidos dolores fatio. *Vlyss.* Misereri tui

Utinam liceret! quod tamen solum licet,

Tempus moramque dabimus. arbitrio tuo

Implere lacrimis. fletus ærumnas levat. 763

Andr. O dulce pignus! ô decus lapsæ domus!

Summumque Troiæ funus! ô Danaûm timor!

Genetricis ô spes vana! cui demens ego

Laudes parentis bellicas, annos avi

Medios precabar: vota destituit deus. 770

Iliaca non tu sceptrâ regali potens

Gestabis aula; jura nec populis dabis,

Victasque gentes sub tuum mittes jugum;

Non Graia cædes terga, non Pyrrhum trahes;

Non arma tenerâ parva tractabis manu; 775

Sparfasque passim saltibus latis feras

Audax sequeris: nec statò lustrî die

Solenne referens Troici lusus sacrum,

Puer citatas nobilis turmas ages:

Non

759. Legit.] Retrahit in navem. Farn.
762. Misereri.] Et misericordiam
proficitur Sophocleus ille Vlyffes,
ἰππικεῖσι δὲ τὴν Διὸς ἱερὸν ἔμπης κεί-
νῃ δὲ αὐτῷ. Idem.

765. Fletus] Expletur lacrymis,
egeriturque dolor. Idem.

769. Laudes] Fortitudinem patris,
Patriam ætatem mediam, id est, flo-
rentem opibus, regno, liberis, non
oparent ejus senectutem: quæ miseri-
tiam exemplum. Idem.

774. Non Graia] Vt patet. Idem.
Pyrrhum trahes;] In filio, patrem tuum
ulius. Idem.

775. Arma parva tractabû] Exer-
citations & præludia bellica, venationes
scil. Trojanam agmen, saltationes.
Idem.

777. Stato lustrî die] Nam fiebant
singulis quadrienniis expletis. Del-
rius.

778. Solenne] A nobilibus pueris
equestribus & armatis peractum, quem
describit Virgilius 5 Æneid. quæ Pyr-
rhica dicta est, vel Troia, Farnabius.
Troici lustrî sacrum,] Recte vidit Scal-
liger insuavem esse repetitionem vocis
lustrî: eoque vel festi vel ludi (hoc &
Delrius) substituit. Proxime verum,
quod servaverat Flor. Troici lusus sa-
crum, Suetonius Iulio: Trojam luse
turma duplex, majorum minorumque
puerorum. Augulto: Sed & Troja lu-
dum edidit frequentissime, majorum mi-
norumque puerorum delectu. Claudio:
ac super quadrigarum certamina Troja
lusum exhibuit. Gronovius,

Non inter aras mobili velox pede, 780
 Revocante flexo concitos cornu modos,
 Barbarica prisco templa saltatu coles.
 O morte dirâ tristius leti genus!
 Flebilis aliquid Hæctoris magni nece
 Muri videbunt. *Vlyss.* Rumpe jam fletus parens. 785
 Magnus sibi ipse non facit finem dolor.
Andr. Lacrimis, Ulysse, parva, quam petimus, mora est.
 Concede, parvos ut meâ condam manu
 Viventis oculos. occidis parvus quidem,
 Sed jam timendus. Troia te expectat tua. 790
 I, vade liber. liberos Troas vide.
Astyan. Miserere mater. *Andr.* Quid meos retines sinus,
 Manusque matris? casta præsidia occupas.
 Fremitu leonis qualis audito tener
 Timidum juvenecus applicat matri latus: 795
 At ille sævus matre summotâ leo,
 Prædam minorem morsibus vastis premens
 Frangit, vehitque: talis è nostro sinu
 Te rapiet hostis. oscula, & fletus, puer,

Lace-

780. *Mobili*] Choreæ in Dindymenes sacris, saltando ad Phrygium modum, qui cæteris quatuor concitior. Aëolius enim simplex & animi tempeitates tranquillat; Doricus honestus & gravis pudicitia largitor; Ionius seu Iælius varius, intellectum obtusis acuit; Lydius querulus mentem curis defatigatam reparat & oblectat; Phrygius vero religiosus & pugnas excitat & vatum furores inflammat. *Farnabius.*

781. *Flexo*] *Cutva tibia.* *ὦ κωλοῖς Συνοδείπῳ Πέλοπ' ἠμαρτὸς ὀρεῖας Φρύγιον ἀείσω νόμον.* *Idem.* Concitos cornu modos,] *Barbara & horribili* fridebat tibia cantu. *Catul. Idem.*

782. *Barbarica*] Phrygia. *Idem.* *Prisco*] Phrygio. *Idem.*

785. *Muri videbunt.*] *Iliaci, Neptunia mania, muri Viderunt aliquid*

crudelius Hæctore raptō. Aufon. Idem. *Rumpe*] Desine, mitte. *Idem.*

788. *Condam*] *Claudam*; quod proxime necessitudine conjuncti officium est. *Idem.*

791. *Liberos Troas vide*] *Scaliger* ad animum Senecæ melius fore putat: *vise Troas liberos*: atque ita se fuisse scripturum, si foret auctor Tragedia. *Mihi & numero & verbo illud τρεῖς καὶ τρεῖς viderur. Gronovius.* *Apud inferos, qui bello mortem oppeterunt nec in fervitutum redacti. Farnabius.*

797. *Prædam*] *Iuvenum. Idem.* *Morsibus vastis premens*] *Flor. tenent. Gronovius.*

799. *Oscula,*] *Vivo filio, sed morti destinato iusta perfolvit. respicit autem ad ritum ossa componendi, qui talis: primo bustum vino extinguebant, manes vocabant, lotis deinde manibus ossa*

Lacerosque crines excipe, & plenus mei
 Occurre patri. pauca maternæ tamen
 Perfer querelæ verba: Si manes habent
 Curas priores, nec perit flammis amor;
 Servire Graio pateris Andromachen jugo,
 Crudelis Hector? lentus & segnis jaces? 805
 Rediit Achilles. fume nunc iterum comas,
 Et fume lacrimas, quidquid è misero viri
 Funere relictum est. fume quæ reddas tuo
 Oscula parenti. matris hanc solatio
 Relinque vestem. tumulus hanc tetigit meus, 810
 Manetque cari. quidquid heic cineris latet,
 Scrutabor ore. *Vlyss.* Nullus est flendi modus.
 Abripite properè classis Argolicæ moram.

olla legebant, lecta vino profundebant
 & lacte, mox vento siccanda exponen-
 bant, siccata aromatibus & odoribus
 mista in urnam reponebant, reliquiis
 lacrymas superfundebant. *Farnabius.*

800. *Lacerosque*] Hippol. v. 1176.
Idem. Mei] Spiritus mei ab oculis;
 lacrymarum, crinium. *Idem.*

802. *Si manes*] Si affectus man-
 nent post rogos, nec cura nos ipsa in
 morte relinquunt. *Idem.*

805. *Lentus*] Cur non & tua um-

bra rediit, ut Achilles? sup. v. 430. *Id.*

806. *Sume*] Modo vers. 798. *Idem.*

807. *Viri*] Mei Hectoris. *Idem.*

810. *Hanc tetigit*] Vestem, qua
 obvolutus in sepulchro à mare ab-
 conditus fuerat. *Idem.*

811. *Quidquid*] Cineres suorum,
 ne qua pars periret, labris & ore scruti-
 nati lambere solebant. *Herc. Oct.* 1341.
Idem.

811. *Moram*] Puerum in quo mo-
 ra, ut supra vers. 550. *Idem.*

C H O R U S T R O A D U M.

*Asportande Troades in varia Græciæ loca, prout sorte Achivis dis-
 pertitæ contigerant, in quamcunque tamen Græciæ partem abduci
 preoptant quam in Spartam, Mycenæ, & Ithacam, Helene, Aga-
 memnonis, & Vlyssis patriam.*

Quæ vocat sedes habitanda captas?
 Thessali montes, & opaca Tempe? 815
 An viros tellus dare militares

Aptior

814. *Quæ vocat*] Apud Euripidem
 ipsamet Hecuba querit, ad quem an-
 galum Thessaliæ, vel Phthiotidis, vel
 Cadmei soli sic deportanda. *Delrius.*
 Velim hunc Chorum diligenter com-

parati cum exactissima Græciæ descri-
 ptione, quam composuit Nicolaus So-
 phianus. *Idem.*

815. *Tempe?*] Thessaliæ loca amœ-
 na. *Farnabius.*

Aptior Phthiæ? meliorque foetu
 Fortis armenti lapidosa Trachin?
 An maris vasti domitrix Iolcos;
 Urbibus centum spaciofa Crete?
 Parva Gortyne, sterilisque Tricce?
 An frequens ruscis levibus Mothone?
 Quæ sub Oetæis latebrofa filvis

820

Mist

817. *Phthiæ*] Thessaliæ pars, Achillis & Myrmidonum patria. *Farn.*
 818. *Trachin?*] Thessaliæ urbs & pars quod *περαχεινή*, id est, aspera sit dicta. *Idem.*

819. *Iolcos*] Iasonis patria. qui ad vellus aureum petendum veltus Argo, mare navibus pervium docuit. *Idem.*

820. *Vibilur*] *Ἐπιλόμπος* insula. *Idem.*

821. *Parva Gortyne*] Vix est ut post Creteꝝ nominatam unam hanc quæ urbem ejus insula appellat. Suspicio fuisse: *Parva Gyrtone*, quæ Thessaliæ aut Perthæbia urbs, *Gyrtone* alias dicitur teste Stephano. Sed Homero quoque *Gyrtone*. *Οἱ δ' Ἀργεῶσσι ἔχον κτ' Ἐυρίωνιν ἐνέμοντο*. Scholiastes Apollonii ad lib. 7. *Ἐυρτῶνα ἢ Ὀμηροῦ Φησὶ Ἐυρτῶναν. ἔστι δὲ πόλις Θεσσαλίας ἢ Περγασίας. ἀνομιάζει δὲ ἀπὸ Ἐυρτῶνης τ' Ἐλεγείας.* Gronovius. *Gortyne*] Crete opp. *Farnabius. Tricce?*] Thessaliæ urbs. *Idem.* Homero, Stephano, Straboni, & Ptolomæo. Porphyrius in libro de Responis, citante Eusebio lib. 3. de præparat. Evangelica: *Τρίκκης ἐξ ἰσρίας ἡ καὶ θεός*, &c. eodem modo scriptum est in Heliodoro ad Nicomachum, si non est mendosus Galeni contextus lib. 2. antidotorum. *Delrius.*

822. *Frequens ruscis levibus*] Liber optimus, ut & duo *Delrii, rivis*. Alio qui *ruscum* est, ut ait *Verrius*, amplius paullo herbas, & exilius virgultu frutibusque, non dissimile junco, apud Fe-

stium, Virgil. 2. *Georg. nec non etiam aspera ruscis Vimina per silvam & ripis fluvialis arundo caditur*. Sed pro *Mothone* Bernardinus legit *Melibœa*: quod inde Philoctetes Herculis arcus iterum ad Trojam portavit, de quo versus sequentes. *Delrius* eadem ratione permotus arbitratur vel legendum, *ruscis Melibœa lentis*; vel *Senecam* putasse, Philocteren fuisse Methonensem, aut Methonen cum Melibœa confudisse. *Fl. Mothone*. Pausanias lib. 4. *Μοθώνη δὲ περὶ τὴν πύλιν ἐστὶν ἐς Τροίαν ἀδελγεῖσθαι. κτ' ἐστὶν ἔως Ἰλίου πολέμου καλεῖσθαι Πήδωσος*. In Messeniorum agro. Hodie *Modon*, Censæo post vocabulum *Mothone* ponas interrogandi notam, tanquam absoluta sententia: nam quod sequitur, *Qua sub Oetæis*, nova est interrogatio de alia urbe, & nihil habet ad proximè superius membrum pertinens. Obscuritatem gignit omiſsa particula, quam potuisset vitare auctor scribendo: *An frequens ruscis levibus Mothone? an Qua sub Oetæis*. Sed omiſit, & reservavit prudentiæ lectoris, ut mox quarto & quinto versu. *Pari ellipsi*. Hippol. vers. 386. *procul sit muricis Tyrii rubor, Qua sila ramis*. Hoc est, & quæ sila: vel procul etiam sint sila, quæ. Frustra vir doctus suspicatur aliquid hic deesse vel superesse: aut forte legendum: *Et sila ramis quæ ultimi*. Sic igitur alia urbs, non expressio nomine, describitur Melibœa, Philoctete patria. *Gronovius.*
 823. *Oetæis*] Oeta mons in finibus Thessaliæ, Herculis rogo celebris. *Farnabius.*

825. Non

Misit infestis Troiæ ruinis

Non semel arcus ?

Olenos tectis habitata raris ?

Virginis Pleuron inimica Divæ ?

An maris lati sinuosa Trœzen ?

Pelion regnum Prothoi superbum,

Tertius cœlo gradus ? hic recumbens

Montis exesi spatiosus antro

Jam trucis Chiron pueri magister,

Tinnulas pleætro feriente chordas,

Tunc quoque ingentis acuebat iras

Bella

825. *Non semel*] Suprà v. 133. *Farnab.* Semel tantum misit: sed iidem arcus bis Troiæ infesti fuerunt. *Delrius.*

826. *Olenos*] Elidis urbs. *Farnab.*

827. *Virginis Pleuron inimica*] Habere & hanc notam optimi codicis. Omnes alii libri scripti, quod notavit & *Delrius*, *Pleuros*, contra rationem & consensum veterum auctorum. At *Etruscus* unus: *Virgini Pleuron inimica dicitur*. Sic tertio post versus *regnum Prothoi superbum*, idem solus & unicus codex, uti legendum duo maximi viri *H. Grotius* & *D. Heinsius* viderunt. Cæteri omnes, *Protei*, quod ingenti commentario extenderunt, sed aut legum carminis aut syllabarum quantitatignari. *Gronov.* *Pleuron*] *Ætolia* urbs, *Meleagri* patria, cujus pater *Oeneus* cum ceteris numinibus frugum honores sacrificaret omissa *Diana*, indignata Dea immisit aprum, qui *Ætoliam* vastaret. *Farnab.* Sic *Græci* omnes *Παλαρῶν*. *Stacius* *Meleagria Pleuron*. *Silius* — *regia Pleuron*. sic *Ovidius* & alii. Nota *Ætolia* urbs, à quâ *Strabo* partem *Ætolia*, *Pleuro-niam* dictam restaent. *Helenam* *Lycophron* *Pleuro-niam* nominat, an ergo *Ætola* ? aut in *Argivo* agro *Pleuron* ulla, unde id nominis sortita ? putat *Isacius*, sed toto cœlo aberrat, à proavo sic nominata. *Helena* *Leda* filia fuit. *Leda* *Thestii*, *Thestius* *Agenoris*,

Agenor *Pleuronis*. vide *Pausaniam* in *Laconicis*. *Delrius.*

828. *Træzen* ?] *Peloponnesi* civitas maritima, *Thesei* patria. *Farnab.*

829. *Pelion*, &c.] *Μαγνήταν δὲ ἤραγ Πέλοπον Τροβηδὸν ἔχει, Οἱ δὲ Πλευσιὸν καὶ Πηλεὸν εἰροσι-φωδῶν.* *Idem.*

830. *Tertius*] *Pindo* seu *Olympo* & *Ossa* superingestus à gigantibus. Vide *Herc. Fur.* vers. 970. *Idem.* *Hic recumbens*] In *Pelio*. *Idem.*

831. *Montis exesi*] *Chironis* antro describens *Papinius*, ait; *Longævum Chirona petit, domus ardua montem Perserat & certo suspendit Pelion arcu: Pars exhausta manu, partem sua ruperat atas.* *Delrius.*

832. *Iam*] *Achillis*, quem puerum intruxit *Centaurus* *Chiron* medica, musica, & equitandi arte. *Farnabius.* *Trucis*] Naturâ enim & indole *trux*, ferus, iracundus. *Dictys* lib. 1. scribit primis adhuc adolescentiæ annis *Achilli* vim quandam inconsultam & esseram morum impatientiam fuisse. *Philostratus* lib. 2. & 3. *Imag.* *Achillem* puerum pingit feroci facie, trucis, magnanimoque vultu, unde *Ovidius* canit: *Phillyrides puerum eyt harâ perfecit Achillem; Atque animos molli contudit arte feros.*

834. *Tunc quoque*] *Mηνει* *Homericam* respicit. Vel *Achillis* tum juve-

Bella canendo.

An ferax varii lapidis Carystos?

An premens littus maris inquieti

Semper Euripo properante Chalcis?

Quolibet vento faciles Calydnæ?

An carens numquam Gonoëssa vento?

Quæque formidat Borean Enispe?

Atticâ pendens Peparethos orâ?

An sacris gaudens tacitis Eleusin?

Numquid Ajacis salamina veram?

nis mares animos in Martia bella Vesfibus exacuit. Farnabius.

836. *Varii lapidis*] Sunt qui metri causa subdant *varii lapidis*, cum tamen alibi pluries reperitur Dactylus in secunda Sapphici sede, è licentia Tragicorum. *Idem*. Carystium marmor macularum varietate commendat Strabo, & Plinius: & factas ex eo columnas, Tibullus & Martialis. *Idem*. *Carystos?*] Vna è Cycladum insulis. *Idem*.

838. *Euripo*] Hercul. Fur. v. 377. *Idem*. *Chalcis?*] Euboicæ utbs, ab Aulide Bœoticiæ portu Euripo divisa. *Idem*.

839. *Faciles Echinas?*] A Deltio est pro *Echidna*. Sed Fl. *Calydne*. Homerus: *Καὶ Κῶν Ευρυπίλοιο πόλιν γήσας τε Καλυδόνιας*. Nam Echinades adeo non sunt quovis vento faciles, ut Euripides Iphigen. in Aulide dicat *γυνεῶταις ἀπὸ βορρῆς*. Gronov.

840. *Gonoëssa*] In Atolia. Farn. Ex Homero, qui alto loco sitam scribit: ideo noster ait; — *nunquam carens Gonoëssa vento*.

841. *Formidant Borean Enispe?*] Flor. *formidat Borean Enispe*. Vt Homerus: *Σεβλήν τε καὶ ἠνεμοέσσαν Εὐίσσην*. Gronovius.

842. *Atticâ pendens Peparéthos orâ?*] Sic omnes libii. Et videtur Senecæ inexcusabilis error. Est enim Peparethos ex Cycladibus, parens olim Macedo-

niæ regno, ut apparet ex Livii lib. 28. Nam quod subjicit *Perithædos* Delcius, ferri non potest. Scribunt enim Græci *Περίθοιδος*. Tolerabilius idem, *Sypaletos*, aut *Lycabettos*. *Idem*.

843. *Gaudens tacitis Eleusis?*] Flor. ut supra, *Eleusin*. *Idem*. *Tacitis*] Cereris sacris non revelandis, Hercul. Fur. v. 301. & 844. *Farnab. Eleusin?*] Hippol. vers. 635. *Idem*.

844. *Numquid*] Insulam Atticam, Telamoni regnatam, non illam à Teucro in Cypro conditam. & hic deesse aliquid videtur ad perficiendam constructionem, nisi referantur Accusativi ad *Mirtat*. infra versu 850. *Idem*. *Ajacis Salamina veram?*] Ante hunc versum deesse aliquid summi viri non amplius suspicantur: impetratum, inauguratum est: jam cusi duo versus, qui sensum possint explere: quid morror? jam immissi & multis forte pro Annæanis habitis. Mihi cogitanti illa verba, *ite, venire, proficisci*, sapissime apud veteres intelligi non expressa, veniebat in mentem, & hujusmodi ellipsin hic locum habere posse. Vide quæ ad Livium lib. 28, 20. & lib. 37, 10. & lib. 41, 3. notavimus. Quibus addenda verba Flori lib. 3, cap. 6. *Ipsè Pompejus in originem fontemque belli Ciliciam. Nec hostes detestavere certamen*. Sic enim Mss. o. ubi addiderunt in vulgatis, *versus est*. Sane præceptis magis atque abscisa videatur ista in Seneca

Aut ferâ notam Calydonâ sævâ?

845

Quasque profundit subiturus æquor

Segnibus terras Titareffos undis,

Beslan & Scarphen? Pylon an senilem?

Pharin? an Pisam, Jovis & coronis

Elida claram?

850

Quolibet tristis miserâ procella

Mittat, & donet cuicumque terrâ:

Dum luem tantam Troiæ atque Achivis

Quæ tulit, Sparte procul absit: absit

Argos, & sævi Pelopis Mycenæ;

855

Ne-

neca brevitatis propter mutatam etiam syntaxin: sed quo magis ob oculos aliorum exempla ponas, eo mollior tibi res videbitur. Agamemnonis initio: *nonne vel tristes lacus Incolere satyri? nonne custodem Strygis Tergemina nigris colla jactantem Jovis?* Posterior interrogatio haud dubie aliud verbum intellectum requirit, quam in proximo positum est. Sophocles Electra: Αἰὲν ἢ προῦσις, ἢ βαθυσκαφεὶ κόρυς Κρόνου νιν. Scholiastes: Δεῖ εἰν πωκίειν ἔχουεν ἰήμα κτ' ἀναλογίαν, ἢ τὸ Πίλον, ἢ τὸ Δὸς, ἢ π' τοῖς τῶν. Numquid Asiaci Salamina veram? nempe ibimus, aut veniemus. Aut certe ex versu 849. *procella nos mittet.* nam quæ interponuntur omnia, eundem intellectum habent. Video autem, quod antehac ignoravi, jam Delrium veram, pro vero, quod habent libri, & de vera Salamina, quæ tot magnos viros falsos aut dubios habuit, vera suspicatum esse Gronovius.

845. Ferâ] Apro. Suprà vers. 825. Farnabius. Calydonâ] Urbem Ætolia. Idem.

847. Titareffos] Titareffus (ut vocat Lucanus lib. 6.) vel Titareffus, ut Græci videntur malle, amnis Thessaliae tam pingues habet aquas, ut Peneo, cui influit, non admisceatur, sed olei

instar supernatet, auctore Homero Iliad. 2. & Lucano lib. 6. ideo undas ejus vocat fegnes. Plinius lib. 4. cap. 8. videtur nonnullis vòcare Euroton, Strabò Eurotam, Epitoma ejus Europon. Homero aquas habet suaves. admisceatur Peneo, sed vix, ut patet ex Athenæo lib. 2. cap. 2. causa, pinguedo iuxta Strabonem; levitas, juxta Athenæum & Plinium; fluit per Locros, quorum sunt urbes, Besla & Scarphe. apud Stephanum Heracleo Glauci. Id. Βησάνη Σκαρφήνη & Αὐγείου ἕως. alia etiam Besla Phocidis, & alia Scarphe Eubœæ. Scarphe & Scarphia Eustathio eadem. Sed falli puro. nam una est Scarphia Locrorum distincta à Scarphe, de quâ Pausan. in Corinthiac. & Achaic. alia Scarphia Bœotia, Straboni. Delrius.

848. Pylon] Messeniæ, Pylon antiquam, Neleia Nestoris arva. Farnabius.

849. Pharin?] Laconia urbem. Id. Pisam,] Thycst. versu 122. Idem. Coronis] Victorum præmiis in ludis Olympicis juxta Elida urbem. Idem.

850. Elida] Vide Herc. Fur. 829. Idem.

853. Luem] Helenam. Idem.

854. Sparte] Laconum urbs. Id. Odio Helenæ, quæ Spartana fuit, negat se Spartam proficisci velle. Idem.